

ÉLETMESÉK

Balatonalmádi

Kelenföld

Halassy Béla
2026.

EGY JÓLNEVELT KELENFÖLDI UTCAGYEREK

TARTALOM

TARTALOM.....	2
RÁHANGOLÁS.....	3
ELLENTMONDÁS?.....	3
ZAJLIK AZ UTCAI ÉLET.....	4
ELŐBB A MUNKA.....	7
... AZTÁN A SZÓRAKOZÁS.....	8
ALKALMI NEVELŐIM.....	8
JÁRMŰVEK.....	10
ZÁRÓINTÉS.....	12
SZÓKESEG ÉS SZERELEM.....	14
A SORS FORGANDÓ.....	14
LUJZA NÉNI.....	15
NELLY NÉNI.....	16
SZERÉNKE NÉNI.....	17
A STRANDON.....	17
VASUTASNAP A FILLÉRESSEL.....	19
EGYÜTT A CSALÁD.....	20
ELVESZÍTETT SZÓKÉIM.....	22
BÚCSÚ.....	23

RÁHANGOLÁS

Ha megkérdezné öt unokám egyike – de persze nem teszi, mert nem ér rá – hogy **miben hasonlított** az én gyerekkorom az övére, akkor azt kellene válaszolnom, hogy szinte semmiben. Ha pedig feltenné a kérdést, hogy **miben tért el** leginkább, akkor habozás nélkül azt mondanám, hogy vele szemben én szabad voltam.

És akkor nem értené a választ. Azért nem, mert az embereknek hamis fogalmaik vannak a szabadságról. Azt hiszik, hogy attól csak valami **külső tényező** foszthatja meg őket, holott dehogy: a rabság gyakran a **belső kényszerek** eredménye.

Hazánkban a gyerekkoromban nem volt még televízió sem. Utána apám nem engedte az érettségiig, hogy vegyünk. Ezért egy kutyümentes szabad világban éltem és időm volt annak szépségeire rábámulni. Erről a világról szeretnék mesélni neked.

Mielőtt még azt hinnéd, hogy már megint egy maradi öreg főszerba botlottál, tájékoztatlak, hogy 1970-ben programozást tanítottam (COBOL), 1975-ben pedig New Yorkban naponta az internet elődjével, az Arpanettel dolgoztam. Ámbár – most ne figyelj ide – a telefonom csak szép, de nem okos. Mellesleg 1970-ig a házunkban csak nekünk volt vonalas telefonunk (456-940, egy hívás 60 fillér). Ezért mindenki hozzánk járt telefonozni meg üzenetekért. Ez volt az SMS: anyám írogatta cetlikre.

Viszont az öreg főszerban nem tévedtél. Májusig hetvenkedek utoljára, utána már nyolcvankodni fogok, ha Istenke is úgy akarja.

ELLENTMONDÁS?

Először is legyen szabad egy kicsit dicsekedni. Megengeded? Olyan jól esik...

Öt évesen tudtam számolni és olvasni. Nővérekém, Panni szorgalmasan tanult, én meg hamar ellestem tőle a lényegét.

Akkor az ABC-t úgy okították, hogy újságpapírból nagy, fekvő „füzeteket” készítettek a szüleink, a nebuló pedig a híres-neves vastag kék-piros ceruzával írt – rajzolt – egy-egy oldalra egy-egy óriási nagybetűt.

Egyszer sírva rohantam a konyhába. „Nézd anyu, eltört. Meg tudod ragasztani?” Panni éppen az 'F' betűt tanulta, én meg azt hittem, hogy az egy elrontott 'E'.

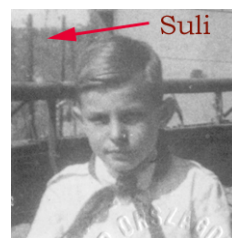
Most mesélek arról, hogy miben különbözött az én „munkanapom” a tiédétől.

Először is sohasem volt napi hat tanítási óránál több. Cirka kettőkor már otthon ebédeltem, mert anyukám htb. (háztartásbeli) volt, mint a nők többsége. Másodszor a tananyag nem változott olyan sűrűn, mint ma: a nővérekém tankönyveit örököltem. Harmadszor nem volt telezsűfolva a gimire, sőt egyetemre tartozó, az átlaggyerek – mi több mint személyesen tapasztaltam: átlagtanár – által érthetetlen cuccokkal.

Az életvitelünk volt integrált, nem a matekpéldánk. Akkor a nebuló másfél-két óra alatt simán fel tudott készülni másnapra és bőven maradt ideje a különórákra, a sportra és a játékokra. Végeredményben arra, hogy gyerek legyen.

Bőven volt időnk szabadnak lenni.

Az erkélyünk pont a sulira nézett.

Neked hány különórád van? Nekem három volt: német a Tanárbácsival, zongora a Valinénivel (ezek fogalmak, ezért egybe írandók) és hittan. A gimiben a zongorát a kosárlabda váltotta fel. (Csapatunk volt a legelső országos ifjúsági bajnok...)

No és akkor a magyarázat.

Három emeletes házunkban kilenc fiú és nyolc lány lakott, bár az utóbbiak közül kettő „korosabb” (18 éves) volt. Egymást neveltük, amikor tucatnyian lezúdultunk az udvarra vagy a szomszédos grundok egyikére. A kedvéért nem kezdek itt hosszú pedagógiai fejtegetésbe, hogy a gyerekek társasjátéka mennyire fontos szerepet játszik az értelmük nyílásában és társadalmi beilleszkedésükben. Nézz csak meg egy filmet, mondjuk a gepárdkölykök hancúrozásáról.

„Anyúúú, lemeheeeeeek az uccccára?” – kiabáltam ki a konyhába. „Megírtad a leckédet?” – volt a viszont-kérdés. Ilyenek ezek a felnőttek: ezerszer elmondhatsz nekik bármit, képtelenek megjegyezni. Anyám is pontosan tudta, hogy a lecóval kész vagyok, meg aztán egy ilyen kérdésre ki mondott valaha is nemet?

Ha az egyéb dolgok (bevásárlás, házimunka) is rendben voltak, akkor irány az udvar vagy az utca, ahol várnak a többiek. Napi cirka két órát töltöttem az utcán, de mégsem voltam utcakölk, mert bár előbb-utóbb az én ruhámmal is történt valami malőr, nem volt teljesen szakadt, a lábamon mást is viseltem, nem csak bőrkeményedést és utcapiszkot, és mint mondtam kész voltam a lecóval. Ja, és előre köszöntem az ismerős felnőtteknek.

Egyébként másból is tudhatod, hogy nem voltam igazi utcagyerek. Ugyanis nem műveltem a profi utcakölkök kedvenc időtöltéseit.

A szólás szerint „megy, mint a karikacsapás”. Társaihoz hasonlóan ez a mondás se életszerű, mert az a sport bizony nem is olyan könnyű. Végy egy egyenes, kb. 80 cm-es botot, meg egy rozsdás boroshordó abróncsot. A bottal megcsapod az élére állított vaspántot és megy is már, mint a karikacsapás, már ha utoléred az ide-oda tántorgó sietős sporteszközt. De honnan a fenéből vettem volna én egy abróncsot?

Azért a skíró csak beugrik? A mai gördeszka őse Kelenföldön a skíró volt. Ez egy deszkából összetákolt „tutaj”, rollerre hasonlító kormányval és négy csapággal, mint kerékkel. A skíróval a Sasadi út lejtőjén kellett hason lezúgni nagy csattogás-zörgés közepette negyvennel, nem pedig a Bartók Bélán botorkálni vele maximum hússzal, mert az olyan lenne, mintha egy profi szörfös a San Franciscó-i öböl hullámai helyett a Velencei-taviakat akarná megnyergelni.

Szóval – némi engedménnyel – akár jól neveltnek is tekinthetsz. Ami nem zárja ki, hogy anyácskám szerint „égetnivalóan rossz kölyök” voltam.

Ezt a képet csak azért raktam ide, hogy irigykedjél. Ha fiú vagy, úgy a partnerem miatt, ha lány, akkor a partneremre. Aki, elismerem, takarosabbnak látszik nálam.

Fred Astair-rel csak lélekben azonosultam. Egyszer a szomszédos ház Éva nevű leányzójával néptáncot roptam a Pamuttextil kultúrházában. A fotók szerint meglehetősen ügyetlenül, de főleg sápadtan műveltem azt a dolgot. Halmos Béla barátom pedig később nem értette, hogy miért nem rajongok annyira a táncházért – ilyen csodás kezdetek után.

ZAJLIK AZ UTCAI ÉLET

Most pedig dőlj hátra, már csak lazán mesélek. Az utcán olykor-olykor izgalmas, a népeket megmozgató események történtek. Sok minden egyébről is be tudnék számolni – kiskori büntetéseim; mi volt más a suliban, mint ma; milyen volt a kaja; milyen feladatok – takarítás, futárszolgálat (korabeli MMS: **Menj Már Sürgősen** a Baby nénihez...) – vártak rám, de leginkább a maitól eltérő utcai életről.

Például vérfagyasztóan követelődzik valaki: „Ő szeress, óoszeressss, cipőt-ruhát, tollat, mindent veszek.” A pofa úgy néz ki, mint Sancho Pancha, elől is egy gömböly, hátul is egy dudor, ami végül ágytakaróba burkolt batyunak tűnik.

A MÉH-ben (Melléktermék- és Hulladék-hasznosító Vállalat) a papírért, vasért, gesztenyéért stb. cserébe pénzecskét kaptál. Minden mást, amit kidobtál volna, átvett tőled az **ószeres**, ha volt rajta még egy ép darabka. Lyukas cipőt, kinőtt ruhát, tolla-fosztott párnát, törött órát stb.

A női fejek mind megjelentek az ablakokban, amikor felhangzott a „tarara-ritt.....tamtam, ritt.....tam-tam” az előtéri kertecskéből. A **kintornás**, avagy verklis fásultan tekergette a gépzongora karját, majd odahagyva azt simléderes sapkáját ügyesen emelgetve az ablakok alá perdült. És már hullott is bele a sok két-, öt- és tizfilléres.

Következő kedvencemet a szólásból ismerheted: „**Hiányzik neki, mint ablakostótnak a hanyatt esés.**” Ez a mester nem „peszélte ő jó mágyár”, talán mert a hátán volt egy faláda. Annak volt egy fogantyúja, aminek támaszkodott pár üvegtábla és volt két rekesze, amikben kalapács, gitt, alumínium és ragasztó találta a helyét. Nehogy azt hidd ám, hogy ha kitört az ablak, az egészet mindenestül kidobták! Ilyen csak a mai „fenntartható” korban történik. Az **ablakostót** szép szabályosan kivágta az üveglap törött részét, a ládikájából a hiányhoz mérte a megfelelő darabot, méretre szabta és ügyesen a meglévőhöz ragasztotta azt. Ezért sokszor láthattál olyan nyílásokat, amelyeken az üvegrészt fehér szalag keretezte. Mint manapság, amikor egy ventilátort applikálnak az ablak valamelyik sarkába.

Az előbbi pofának szó szerint is testvére lehetett az a rongyos fekete kalapos, kerek fejű szőke fickó, aki szintén egy fakeretet cipelt a hátán, de a kellékei mások voltak. Kalapács, egy sorozat tűfűrész, legjellegzetesebb darabként pedig a kerek alumíniumlapocskák és a vastagabb ceruzabélre emlékeztető, jól hajlítható drót. A mester erről kapta a nevét, amit ki nem találnál: ő volt a **drótostót**. Fogta a lyukas főzőedényt, a tűfűrészsel kitágította, majd megtisztította a rozsdás hézagot. Levágott egy darabot a drótjából, átfűzte a lyukon, lapocska került erre és arra a végére is, amit kalapáccsal kellett formára igazítani, elverte a drót két végét, amivel készen állt a perfekt, méretre szabott szögecs. A BMW szuper-robotjai se csinálnák különbül.

Elérkeztünk a kedvencemhez, aki egy törölmetszett középkori szerzetesre ütött a félbevágott zsákból készült durva kámzsájával. Egy török-riasztó furcsa fegyverrel hadonászott, amely főleg a jégcsákányra hasonlított és hangos követelésbe kezdett az utcán: „Jegeees! Itt a jegeees! Jegeet vegyenek!” – parancsolta. Ettől eltekintve leginkább a néma barátokat mímelte csak ennyit morogva: „Felet, vagy negyedet?” Esetleg: „Fölvisszük?” A **jeges** lovaskocsija piros volt, mint a tűzoltóautó és mindkét oldala kaptárszerű rekeszekre volt osztva, hátul üres platóval. A rekeszből kihúzott egy méterszer hússzor húszas jégtömböt, amelynek mindkét vége átlátszó üregben végződött. A csákányt abba akasztva lódította a tömböt a platóra, ahol egyetlen gyakorlott csapással vágta félbe, vagy vágta le róla a negyedét, ha másik nem volt kéznél. A darabot a soros várakozó vödrébe lökte. Ha nagy tételről volt szó, akkor az egész jégrudat a vállára kapta és komótosan felballagott vele a kuncsafthoz. Na ezért kellett a zsák: hogy a fejét-nyakát védje.

A házunkban csak T. néninek volt hűtőszekrénye, ami még csak egy cinlapokkal bélelt faláda volt. Néha-néha jóanyám is abban tárolta a húst, de ez nem volt bevett gyakorlat, mert hetente csak egyszer, vasárnap járt komolyabb húsféle az ebédhez.

Ritkán, személyesen feltűnt Van Gogh is. Bizonyám! Bár a füle megvolt, a csálé svájcisapkája, a hátán hordott zöld selyemsállal átkötött tarka batyuból kikandikáló hosszú ecetszáruk és a szíjon lógó, térdét verdeső kopott rajzmappa felfedték az inkognitóját. A **vándorfestő** vagy abból varázsolt elő egy tájképet, vagy pár forintért

– de inkább egy kiadós ebédért – megfestette valamelyik gyereket vagy hölgyeményt. Nővérem portréja is múzeumba kerülhetett volna, de a pofáról kiderült, hogy mégse Van Gogh, bár a festménye hagyott bennem némi impressziókat.

Az utcánkban néha megjelent a **Muki** szürke szerkocsi. Az egyik kis lapos kocsiján forgódobra tettek egy szoros dróttekerest, aminek egyik végét a helyben álló kocsihoz kötötték, majd a Muki a másiknál fogva lassan kihúzta a drótot egyenesre, ami után két főszer egymással szemben állva murisan jobbra-balra billegve séta közben embermagas tekercsbe göngyölítette, amit a helyben álló kocsira dobtak. Így készítették elő a felsővezeték pótlását.

A Bartók Béla úti remíz. Uvaterv Fortepan 98668.

Máskor vidám társaság szállt le a villamosról, aminek az elején piros címkés tábla állt: „**Tanulójárat**”. Előkaptak egy kockakövet, a két sín közé állították és nekitámasztottak egy hasonló táblát. A tanulónak afelé kellett araszolnia a tujával úgy, hogy ütközője érintse a táblát, de ne döntse fel. Persze ez a móka kárörvendő kacajok forrása volt.

A képen a Somogyi út, ahol még kettős vágány volt és arra járt a 49-es villamos, háttérben az iskolával. A tuja a villamos neve volt a pesti szlengben. A neten megtalálod a kimerítő magyarázatot. Ez az utcarész volt – valódi hiányában – a „gyerekszobám”.

Utcasarki házban laktam (onnan adódik a fenti látkép) úgy, hogy a Fraknó utca még giringyes-göröngyös földút volt, de a Somogyi út is csak murvával volt fedett. Ezért gyakran járt mifelénk az **úthenger**. Még kazános gőzgép volt, amit az 1976-os „Robog az úthenger” tévésorozatban is láthattunk. Roppant hangosan sípolt, miközben komótosan ballagott.

Gőz úthenger. Török Kálmán Fortepan 295011.

Most pedig áttérek a gyűlölt jelenségekre.

Egy dolgot nagyon utálok: ha gyereket vagy állatot kínoznak. (Az apai nevelési célú legyintés és a légyszárny kitépkedése nálam nem tartoztak ide.) Te már nem is érted a „**veri, mint szódás a lovát**” fordulatot, amit én még a saját szememmel láttam. A könnyezővel. Mert sírnom kellett, amikor a több tonnás terhet vonzó muraközi lovak szép kövér farát véresre szántotta a kegyetlenül csapdosó ostor.

Engem anyukám küldött szódáért (meg minden másért), mert én voltam a **tefus**. (A TEFU a Teher Fuvarozó vállalat volt). Anyám így szólt: „Öcsi, **te fuss** már le... A **szódás** az utca végében volt, ahol a körbeforgó billenőkerék zakatolását túlkiabálva próbáltam megértetni a süket mesterrel, hogy hány üveggel vinnék. Közben félttem, hogy a hálóba fogott üveg egyszerre csak szétrobban. Ami bizony megtörtént.

Tudnod kell, hogy a szóda régi angol találmány. A mi Jedlik Ányosunk azt találta ki, hogy miként lehet szódát kisüzemileg is gyártani. Valójában ez a technológia a hungarikum.

A **tüzelőszállítók** lovai is sokat szenvedtek, hisz’ őket főleg ősszel, télelőn foglalkoztatták, amikor a Fraknó utca – mint minden környező utca – döngölt földje sártengerre váltott. A Tüzipesek voltak a legszemetebb fuvarosok, mert pont azokat az öregeket csapták be, akik nagyon szegények voltak.

A tárázáshoz használt kosár fenekére egy nagy bükkfát rögzítettek fent a platón, ami alulról persze nem látszott. Egy fuvaron akár egy kosárnyi tüzelőt is elloptak. 18 évesen már volt merszem – és persze testalkatom – a galádságuk megfélemezésére: a földre tettem a mérleget; úgy láttam, hogy mit művelnek.

Szénszállítás. Ed Sijmons Fortepan 77823.

ELŐBB A MUNKA...

Először a küldetéseimről számolok be, aztán a búcsúról, ami pedig bizonyára jobban érdekel téged. Node előbb a munka, aztán a szórakozás.

1984-ben írtam egy könyvet a kódolásról: nem a programokéről, hanem az adatokéről. Talán az is közrejátszott benne, hogy anyám „kódokban” utasított.

Ha azt mondta: „Menj a közértbe!”, akkor a Somogyi úti kisközértre gondolt. Ha „Menj az állomáshoz!”, akkor a nagyközértre. Ünnepeken néha a „Menj a Meinli-be!” hangzott el: az volt a drága finomságok üzlete a Bartókon. Ha a feladat ez: „Hozzál felvágottat!”, akkor a Vasút utcai hentes a cél. Ha viszont „Menj a lovashoz!”, akkor a Kelenföldi úton a lóhentes. Vess meg: az édeskés-sötétvörös lókolbászt imádtam.

A népek nem voltak állatkínzók, de akkor vezették be a traktorokat és a kb. 700.000 paci közül 600.000 munka nélkül maradt, tartásuk pedig lehetetlenné vált.

Ha az ukáz „Menj át a pékhez!” volt, akkor a Kelenföldi út sarkán álló boltba küldtek pékipari termékért. Átszaladtál a Somogyi úton a „Kukoricáson” keresztül és már ott is voltál.

Viszont a „Hozz kenyeret!” parancs a Pelsőcihez küldött a Ballagi utcába, ahol a vasárnapi igazán ropogós kenyeret és a finom péksüteményeket lehetett beszerezni.

A két kilós fehér kenyér 3.60-ba, a barna 3 forintba került. A ropogós serclije (gyürkéje) haza érkeztemig mindig „megtépázódott”. Régen minden kenyér kovászolt volt, és amelyik nem lett volna az, azt nem is hívták volna kenyérnek.

A zsömle (40 fillér) kerek volt és rugalmas, ropogós héjjal. A kiflit (40 fillér) vagy úgy etted, hogy az omlós rétegeket egymás után hántottad le, vagy úgy, hogy a végét leharapva az ujjaddal mélyen a puha bélésbe fűrtál és kiemelted „egy a fűrés, egy a hántás” ütemre. A többi péksütemény választéka nem volt túl bő: a briós, a pacsní, a molnárka csak ünnepnap jelenthetett változatosságot, amint a vágott cipó is.

A tej tehénből készült és nem pakoltak belé homogént meg százalékot. Csak a kismamák részére adtak egy speciális – a többinél zsírosabb – tejcit. Fogalmunk se volt arról, hogy mi a kefir és a joghurt, mint ahogyan neked nincs fogalmad arról, hogy mi az igazi aludttej. Az összement tej nem egy fekete nyúlós borzalom volt, mint ma. Picit várni kellett vele (menjen összebb) és akkor szépen a felszínre jött a tartalom és alul maradt a savó. A tetejét kanalaztam le aludttejként, ha nem készítettem belőle túrót. A materiát egy konyhakendőből készült zsákocskába töltöttem és felakasztottam a mosogató fölötti csapra. A savó átszűrődött, az aludttej pedig szépen túróvá sűrűsödött össze.

A tejet és a tejfölt vagy fémkannákból mérték ki kívánság szerint literre, (fél)-decire, vagy tejesüvegben árulták. Tisztán, higiénikusan, praktikusán. És számodra talán meglepő módon a vaj is tejből készült mindenféle pancsolás nélkül.

A mainál emberibb kornak a kedvenc társasjátéka a „kölcsonadás” volt. Nekem van kodlibetem (paradicsomdarálóm), neked hajszáritóvasad. Ma én kérem kölcsön ezt, holnap pedig te azt. Ha a „lelőhelyek” közel voltak, az asszonyok jól eltrafikáltak

egymással. (Ma pedig az egy házban lakók az se tudják, hogy ki fia borja a vele egy emeleten lakó szomszéd.) Ha távol estek, vagy ha vigyázni kellett, nehogy leégjen a rántás, akkor lépett szolgálatba a mindig kéznél lévő fiúgyerek.

... AZTÁN A SZÓRAKOZÁS

Búcsúkor a Kelenföldi út két oldalát végigkísérték a ponyvasátrak, az Etele teret és környékét is betöltve. Az idősebb fiúknál a kurrens cikk a szív alakú, tükrös mézeskalács volt, mondjuk „Babám, te vagy a boldogságom” eredeti vallomással. Nekem arra nemigen volt szükségem, mert nem volt babám, akit ajnározni kellett és amúgy is azt hittem, hogy a baba egy gyerekjáték, nem pedig hús-vér lányka.

A törökméz, a medvecukornak is becézett cipőfűző, a kandiscukor jobb vételnek tűnt. Még nem volt kóla vagy más üdítő: szomjadat a narancslét rosszul imitáló Bambival (ami állítólag kátrányból készült) kellett enyhítened, bár én inkább a málnaszörpre szavaztam. A lacikonyhát mellőztem, a mutatványok nem érdekeltek, a célba lövéssel nem próbálkoztam, bár utóbb a katonaságnál sikeresen műveltem.

A búcsúra kirimánkodott fillérek a vattacukorra, a similabdára, a jojóra és a varázscsőre mentek el. Ez olyan „távcső”, amelyet tekergetve mindenféle csodás kristályalakzatot láthattál a végét beragyogó éles fehér fényben.

Persze volt ringispil, figurás körhinta és mini óriáskerék is, de ezeket nem kedveltem, mert szédülős voltam.

Az eseményre rendőrök ügyeltek, akik nem csak sétálgattak meg kasszíroztak, mint manapság. Bár tőlük is tartani kellett, hiszen kerek 10 forintba büntettek, ha eldobtál egy papírzacskót, vagy ha piros lámpánál mentél át az úton. Az bizony húsz darab 50 filléres fagyit kóstált. Másutt, így a közeli Kosztolányi téren is, egy bácsi járta a parkot szöges végű bottal. Ezt két dologra használta: feltűzte rá az eldobott cigarettásdobozt és miegymást, illetve a feje fölött lengetve hadonászott feléd, ha rendetlenül viselkedtél. Ma már nem telik egy ilyen rendet őrző, ifjakat nevelgető, szerény bérezésű nyugdíjasra. Vajon miért?

A búcsú két nagy attrakciója a hajóhinta és a motorosgömb volt. Az előbbiben a nagyfiúk 360 fokban átfordultak, amit sohasem mertem megtenni. Az utóbbi egy 14-15 méter magas gömb, amely acélpántokból készült úgy, hogy a hat-hét centis erős szalagok közötti hézagokon át lehetett látni. A merész vállalkozó egy ajtón jutott be. Ott felült egy motorra és eszeveszetten száguldozni kezdett a gömb belsejében. Én fejjel felfelé és az egyenes úton se szerettem a motort, nem is ültem rajta talán csak kétszer, de hogy valaki még fizessen is azért, hogy fejjel lefelé egy gömbben szédelegjen...

Hajóhinta. Vízkelety László Fortepan 266330.

ALKALMI NEVELŐIM

A szólás szerint „**ahány nyelvet tudsz, annyi ember vagy**”. Szerintem „**ahány ember nevelt téged, annyiféle ember vagy**”, annyi örököltette rád szellemi DNS-ét.

Iskolába menet betértél **Annus nénihez**. Nála vásároltad a Jonatán almát, amit vajas-, de inkább a sokkal olcsóbb zsíroskenyérrel együtt kötelező volt az uzsonna-

zsákban az iskolába vinni és a nagyszünetben elfogyasztani. De vehettél mákot, diót, mazsolát, Rákosi-szalonnát (kemény szilvalekvárt), tejterméket, péksüteményt és ami fő: cukorkát. Két fillérért kaptál egy darabot, de ha volt húsz filléred – ugyan kinek? –, akkor az egész rollni a tiéd lehetett málna, citrom vagy narancs ízben. A közepe vékonyabb volt; kellő nyalogatás után kilyukadt és a nyelved hegyére fűzhetted. Ha le akartad pottyantani...

Utcánkban **Alich néni** kicsit egy boszira hasonlított. Volt fekete macskája. Mindig a kezénél volt a nyírfasöprű. Orrán volt egy bibircsók, de a bajsza se volt smafu. Kisajátította a házával szemben lévő töltés túloldalát és lejtőjét, ahol mindenféle szép, egészséges zöldséget termelt, de igazi kincsei a vadrózsabokrok voltak. Amit csak te mondasz így, pedig az valójában hecsedli. Ha nem akartál érintkezni a seprűvel, akkor nem nyúltál hozzá. Kivéve, ha anyád ellátott anyagiakkal és *nagyon szépen megkérted* a nénit, hogy szedhessél pár üvegre valót. Akkor aztán anyáddal kibelezhetted az ép, bár már sötétlő szemeket, mert a belső szűrős ízéje nem jött jól a világ legfinomabb, legegészségesebb, C-vitaminban gazdag lekvárjában.

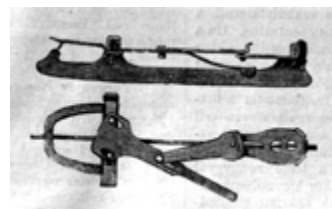
Az az izé majdnem olyan volt, mint a Téaló szakállához hasonló szálkás hófehér vacak, amit a töltésen szedtél és jobban szúrt, mint a jancsika. Az üveggyapot a bőröd alá fúródik, égetően viszket, ami csak nagysokára szűnik meg.

Ja, hogy nem is tudod mi az a jancsika? A nagyobb gyerekek szokták megszívni vele a kisebbeket. A legjobb alany hozzá a pamut ingujj. A csuklónál alá kell gyugni a fűfélé, amely a zabkalászra hasonlít, és ha lefelé simogatják, hogy kisedjék, akkor fölfelé mászik a karon az ingujj alatt, egyre erősebben csiklandozva azt.

Olgi néni volt a szemfelszedő. Na fogadjunk, hogy azt sem tudod, hogy mi az a szemfelszedés! Ha a régi harisnyákon leszaladt a szem, nem dobták ki őket, hanem a gyereket elküldték a szemfelszedő nénihez, aki szépen kijavította. A törött esernyőnek is akadt mestere. Nem dobtunk ki semmi javíthatót, mint ma, amikor a még használható cuccot is újra meg újabbra cserélgetik. A mai emberek közül sokan a vásárlási kényszer menthetetlen foglyai. Ez is a rabság egyik fajtája...

Szabó bácsi a nevével ellentétben cipész volt a Somogyi út közepén. Az egyetlen általam ismert ember, aki faszögekkel a szájában se selypített. Fogta a cipőt, aminek a sarkát leszakította a felcsatolós korcsolya és szó szerint helyrekalapálta.

Felcsatolós korcsolya 1884-ből. Wikipédia.

Vele spiccesen is találkoztál. Na nem úgy, te balga! A régi cipőnek az orrán és a sarkán volt egy-egy rászögelt ovális alumíniumdarab, a spicc, ami a cipő kopását önzetlenül úgy gátolta meg, hogy maga kopott el és ezért pótolni kellett.

A Fraknó utca végén nagy lápos rét terült el. Annak befagyott jegén folyt télen a legizgibb játék: a koris fogócska. A lápon a nádszigetek közt a fogót kicselezve lehet ide-oda csalinkázni. Apró gondot csak az jelent, hogy a nádszálak tövének vékony a jég. Ergo beszakad alattad és térdig süllyedsz a jégmorzsás vízbe. Az se nagy baj. Egyrészt mert a bakancsba való szíznit egyébként csak hetente mosnád ki, így pedig a már pállott lábujj-közeid felfrissülnek. Másrészt csak egyszer kaptál tüdőgyulladást, amikor is jött Romsauer gyerekdoktor-bácsi, mert anyád ideges volt a csekélyke 42,5 fokos láztól. A doki meg arra kérte, hogy pirítson egy adag grízt. Talán ebédelni akart? Á, dehogy! Abban fertőtlenítette az óriási injekciós tűjét, amit mindjárt a fenekedbe is döfött. Az volt a penicillin, a kor antibiotikuma.

A korcsolyázás uniszex viselete ez volt: kötött sapka és sál, sípulóver, fekete posztó sínadrág, vastag fehér szíznit és bakancs. Most pedig ne figyelj ide, mert szégyellem: a nadrágban rózsaszín, vastag nagybugyi terpeszkedett. De jó meleg is volt az!

A negatív kisugárzás is a nevelés része. Az Etele tér két izgalmas intézménye a borbély és a kocsmá volt, amelyek időnként szoros kooperációba léptek egymással.

Fejem formázója **Béla bácsi** volt, sűrű összenőtt szemöldökkel, busa, a fejtetőn kopasz kobakkal, amelyből két oldalt nagy pamacsok lógtak ki, alig kisebbek, mint a füléből meg az orrából. Hja, suszternek a cipője... A képe mindig eresen-veres volt. 3 forint 60 fillért fizettem egy hajvágásért, ami persze a nullásgéppel történt. Egyetlen egyszer voltam csak kopasz, egy elveszített ostoba fogadás miatt, amit azóta is szégyellek, úghogy nem is mesélem el.

BB időnként lecsapva kezéből az ollót vagy a borotvát, a páciensét cserben és habban hagyva szó nélkül átrohant a kocsmába egy sürgős nagyfröccsre (két deci vinkó egy deci szóda). Művészlélek lévén nyilván az kellett az ihletéhez.

Vasárnap ebéd előtt apu engem küldött a kocsmába egy liter asztali fehérért. Együttal az állomás előtt álldigáló trafikból egy csomag Tulipán cigit is kellett vennem 6 forintért, bár azt akkoriban szádra is adták, kis barna papírtasakban. A kocsmában ihattam egy málnaszörpöt 70 fillérért. Mindig rinyáltam a sonkakezü csaposnak, hogy „aztán sok mánát tóttson” a pohárba, mielőtt feleresztené a hosszú nyakú állványból spriccelő szódával.

Tipikus trafik a fogaskerekűnél. Zsófia Rydet Fortepan 196228.

A műintézmény törzsvendége volt **Bandi cigány**. Mindkét lábát levágta a vonat a térde fölött. Vastag pneu-tappancsokon vonszolta magát ide-oda. Zsíros fekete lobonchaja alól még feketébb szem villogott rám. Idővel már nem féltem tőle.

„Fiú! Vigyél el a vonatra” – morrant rám. Én meg felsegítettem a kanizsai gyors peronjára: az volt a munkahelye nem hivatalos, megtűrt koldusként.

Amint látod én „sokemberes” gyerek voltam. Sokan hatottak rám. Sokan neveltek közvetlenül vagy a példájukkal akár pozitívvá, akár negatívvá. A sor pedig még hosszabb is lehetne, de már csak egy tényezőt említek meg, az egyik legfontosabbat: a templom, a ministrálás erősen rányomta a bélyegét az egyéniségemre.

Na jó! Arról mégis ejtek pár szót. Öt évesen már ministráltam Takács plébános úrnak. Bíró bácsi, a sekrestyés tanítgatott. Tojásfeje teljesen kopasz volt és engem mindig egy janicsárra emlékeztetett. A szertartások és a miseruhák nagy tudójának mutatkozott. Idővel én is: még a füstölőt is lóbálhattam. Node a kezdetek...

Kicsiként egyszer egyedül szolgáltam. A régi rítus szerint az állványostól 7-8 kilós misekönyvet a mise során kétszer át kellett vinni az oltár egyik oldaláról a másikra. Öt lépcső fel, ölbe kapod a cuccot, öt lépcső le, térdhajtás, öt lépcső fel a másik oldalra. Gyakorlatlan lévén nem fordítottam egyenesbe az állványt és úgy botorkáltam vele lefelé. A harmadik lépcsőnél már nem bírtam tovább és felordítottam: „Fogja má’ meg plébános úr, mer’ eztet én bizony eldobom!” De végülis nem tettem, se a könyvvel, se a hitemmel. Pedig néha az sem könnyű: néha az is kibillen az egyensúlyából...

JÁRMŰVEK

Ha fiú vagy és nem szereted a vonatokat, akkor valami baj van veled. Én imádtam elnézegetni a munkájukat, főleg a tolatást, a szerelvényrendezést a tőlünk 7-800 méterre lévő kelenföldi pályaudvaron. Nem volt gurítódomb, viszont volt egy aranyos kis 333-as lokomotív, amely úgy nézett ki, mint az angol mozdony röviddel Stephenson után.

Fortepan / Budapest Főváros Levéltára. HU.BFL.XV.19.d.1.10.104

A kedves jószág neki gyürkőzött: „na most ezt meglököm” és felgyorsulás után befékezett, úgy engedve el a teherkocsit az útjára, mint mama a gyermekét a játszótéri hintán. A vagon meg röpt, majd egyre komótosabban ballagott, végül nekicsapódott a már összeállított várakozó teherszerelvénynek (csattt), amin borzongásként futott végig az ütközők igazodása (zutty-zutty-zutty).

A sulival volt szomszédos a remíz, ahol a villamosok sürgölődését bámulhattam meg (lásd feljebb a MUKI-t). Akkoriban a gyerekek „gyűjtötték” a különböző típusú közlekedési eszközöket. Ha nővérkémmel valahová utaztunk, akkor lestük a buszokat, villamosokat és veszekedtünk értük: „stipi-stopi ez az enyém”.

A kocsikat nem tudtuk megbámulni, mert az utcán fehér holló volt az autó. Taxi csak el-elsuhant a Bartókon, ha kiskocsi, úgy Moszkvics (3 fős), ha nagykocsi akkor Pobeda (4 fős). Régen még háborúból itt maradt angol és francia autók is járogattak, amelyeknek az ajtajai előlről hátrafelé nyíltak és az indexük egy kivágódó vörös karocska volt. Nem volt tanácsos melléjük állni, mert farba bökhettek.

Renault taxi 1953. Magyar Rendőr Fortepan 17959.

Egyszer-kétszer ültem csak ilyenben, ha bérmaapám taxival vitt a Vörösmarty cukrászdába. Pityuval, a „bérmatesómmal” nem tudtuk, hogy mi tetszett jobban: az autózás, vagy a cukrászda mindig friss, mindig élményszerű süteménye.

Időnként láttam egy szürke, lomha (Csepel 350-es) járgányt, amely nem volt teherautó, mert plató helyett doboz volt rajta, de autóbusz sem, mivel csak egyetlen ablaka volt, az is rácsos. A szürke kocsit szürke egyenruhások vezették: az volt a „meseautó”-nak becézett rabomobil a köztörvényes bűnözők szállítására.

Az utcában először B. bácsinak, az Operaház hegedűsének volt kocsija, a menő Opel Rekord. Néha egy motor is szétrobbantotta az utca csendjét, ami okot adott a vitára. „Ez egy Norton” – szolt az A-legény, mire a B-srác megjegyezte: „a Csepel jobb”. „Honnan tudod?” „Há’ mer’ a nagybátyámnak az van.”

Ámde abban mindenki egyetértett, hogy a dunai dömper a legklafább járgány. Kettős kormányja és 360 fokban forgó vezetőülése volt. Télen a havat szállította a Dunába, amúgy jellemző terhe a sitt volt. A környékbeli kukoricásokat és láposokat törmelék-töltésekkel szabdalták fel.

Billentős dömper. Bauer Sándor Fortepan 127845.

Volt viszont egy „jármű”, amit nagyon nem kedveltem.

Tíz éves voltam ’56-ban. Nem érthettem a történeteket. Az Etele téren orosz tankok sorakoztak bevetésre készen. Időnként egy-egy a Bartókon csörömpölt el a Körtérre. Egy méterre álltam az egyiktől. A szőke mosolygós páncélos, talán húsz éves, intett, hogy ugorjak fel rá, de nem mertem. November ötödikén apám körbevitt a szétlőtt városon. A Szabadság hídon át elsétáltunk a Körúton, a Corvin közön a Petőfi laktanyáig. „Soha ne feledd el, amit láttál!” – intett.

Szót fogadtam. A látottak még ma is élénken élnek bennem, bár egy-egy részlet a valóságosnál is szörnyebbre torzulva. Mint például az a zongora...

A Körtéren a mai McDonald's fölötti ház egyik emeletén sötét tárgy lógott ki a szétlőtt ablakon. Pont ott, ahol az év tavaszán első díjat nyertem Valinéni háziversenyén. Vajon mi történhetett ott azzal a zongorával?

Átellenben a kiégett tank mellett egy összezsugorodott holttest feküdt. Mégsem arra gondoltam, hogy megérdemelte, hanem arra, hogy neki is volt anyukája, aki visszavárta.

Móricz Zsigmond körtér 3. és 2. Pesti Srác2 Fortepan 46757.

ZÁRÓINTÉS

Terézke néni anyám kisegítője volt. Közös munkák alkalmával, nagymosáskor, nagytakarításkor, befőzéskor rám szólt, ha csak tébláboltam:

Tedd hasznossá magadat!

Néha nekem is kedvem lenne ugyanígy rászólni egy-egy fiatalra, amikor látom, hogy miközben az őse valamivel egyedül kínlódik, a srác zavartalanul mobilozik. Mint a bevezetőben mondtam, én egy kütyümentes szabad világban voltam gyerek. Sajnos a mai ifjak, de nemcsak ők, hanem a felmenőik is az eszközök rabjai. Avagy te minek neveznéd, hogy miközben az egyik rég nem látott unokámmal skájpoltunk, a tesója a mobilját bazírgálja? Öt percre nem tud meglenni nélküle? Mellesleg az anyukája ugyanazt tette. Az önfegyelem hiánya a figyelmetlenséggel párosult. És még akadnak, bár már nem sokan, akiknek ez rosszul esik.

Van egy köznapis szólás: „**Az idő pénz**”. Én inkább azt vallom magaménak, hogy „**Az idő szeretet**”. Sokszor az idő a legértékesebb kincs, amit másnak ajándékol adhatsz. Bármennyire is meglepő, a legnagyobb szabadság az, ha valaki képes lemondani személyes szabadsága egy részéről a mások iránti szeretetből.

**SZÉP SZŐKE SZERELMEM
(ÉS)
A BALATON**

SZÓKESEG ÉS SZERELEM

Amikor ennek a kis novellának címet kerestem, nem is gondoltam Juhász Gyulának a „Milyen volt...” című versére, pedig annak idején többször elborongtam rajta. Az pedig szégyenszemre nem esett be, hogy „A Tisza” című versében ugyanő beszél szőke vízről és neki köszönhető a „Szőke Tisza” párosítás annyi elnevezésben. A költőnek volt Tiszája és Annája, nekem meg Balatonom és Zsuzsám.

Igaz, hogy az utóbbi már nem a gyermek-, hanem az ifjúkoromban, 17 évesen. Talán mégis megengedik, hogy megemlítsem, mégpedig a feleségemmel, Györgyivel együtt. Az első és az utolsó nagy szerelmem egyaránt Balatonalmádihoz kötődik.

Adalék a Balaton szókeségéhez.

Tizenkét évesen már „időjós” voltam. Az almádi strandon az augusztusi forró napok délutánján kémlelve néztem a Csere-hegy felé. Amikor a körvonalai eltűntek, élesen kirajzolódott a síófoki part addig láthatatlan panorámája és én tudtam, hogy negyedóra múlva nyakunkon a vihar.

Első szélostora felkorbácsolta a vizet, a homokszemcsék apró lyukakat fűrtak a kócos hullámokba és a tó felületét sárgás sápadt fénylepel borította be. A borzas tó valóban szőkének mutatkozott...

Node ideje hozzáfognom a mesémhez.

A SORS FORGANDÓ

Manapság már a legtöbb gyerek volt legalább egyszer nyaralni, talán a Balatonon is. Remélem, hogy közéjük tartozol. Persze akkor azt hihetnéd, hogy nem fogok neked újat mondani, hiszen minden gyerek tudja, hogy mi mindent kell tennie a vakációban, főleg ha egy jó kis társaság verődik össze.

No, azért talán van számodra is újdonságom. De mielőtt bevezetnélek az én balatoni nyaralásom titkaiba, be kell mutatnom neked a körülményeket.

A balatonalmádi Tulipán szálló régen a Dohányipar üdülője volt. Édesapám a cégnél volt igazgató és ebben az épületben nyaraltunk. 1949-ben aput a párt eltávolította a székéből, de még jól keresett. Ezért egy kivétellel a nyarat minden évben Lujza néninél töltöttük Almádi főutcáján (a képen szemben) édesanyámmal, aki háztartásbeli volt.

Az üdülő egy 1953-as képeslapon. Fotó: Dollinger.

Amikor a strand felé baktattunk a főutcán és jobbra fordultunk a mutatott sarkon, a nappal szemben apám mindig óriásit tüsszentett – hrazzzpsztrepikkszz-sziii-sziíííí –, amivel talán az ottani két évre emlékezett. (A Tulipán más miatt is emlékezetes. 1969-ben a teraszán ismerkedtem meg feleségemmel, Györgyivel.)

Most pedig megadom neked helyzetem sajátosságának a kulcsát. Volt egy óriási különbség az én balatoni korszakom és a mai gyerekek ottani látogatásai között: **Gyerekkoromban a Balaton tők néptelen volt.**

A strandon hétköznapokon alig pár száz vendég lézengett. Jellemző volt a képen látható „zsúfoltság”: a kiégett fűvet csak itt-ott takarták pokrócok.

1949-ben a főbejárat ugyanolyan volt, mint ma. Tőle balra volt az orvosi és a rádiós szoba, jobbra pedig egy butikféle napolajjal, napszemüveggel, játékokkal, fürdőcuccokkal. A kölcsönző külön bódében várt rád.

LUJZA NÉNI

Almádi a számomra „három néni” volt, már persze ha leszámítod mindazokat, akik egy ilyen kedves kisfiút ajnároznak.

Az első számú özvegy **Lujza néni** volt, akit mi csak Iza néninek hívtunk. Pót-anyácskám volt, aki sokszor megmentette a hátsómat az anyai zaklatásoktól.

A valódi folyton azzal nyaggatott, hogy feküdjek ki a napra „csak egy órácskára”, kapok érte 10 forintot.

Egy gombóc fagyit ötven fillérbe került. Számítsd ki, hogy mit vesztettem azáltal, hogy az unszolásának egyszer, igazán csak egyetlen egyszer engedtem.

Akkoriban még nem kellett az UV-tól tartani. (Én pedig egyetemistaként is „nélkülöztem” az olyasmit.)

Iza néni kisegítőként a patikában dolgozott, aminek a kertje volt a játszóterünk.

A patikával szemközti ház (Lenin út, ma Baross Gábor út 18.) hátsó traktusában lakott.

„Lakosztálya” állt egy átlagos szobából, egy lavórral felszerelt fürdőszobaként is használt konyhából, egy teraszról és egy pottyantósból. Lujza néni a konyhából stélázsival leválasztott félben lakott, amikor a szobáját vendégnek adta ki. A terasz előtt állt a kerekesszék.

Fotó: Hosszú Balázs pontos hivatkozás nélkül.

A ház végén volt a zöldségeskert, de jobban érdekelt a sertésöl, az se a visító kocáért, hanem mert a mellette lévő trágyadombon „termett” a világ legeslegjobb horgászcsalija: a mélybordó színű, izgó-mozgó cigánykukac. Egyszer Laci barátommal 63 „szeméthalat” fogtunk csónakból a nádas mellett: sügért, durbincst, paptetűt. Nelly néni macskájának annyira ízlett, hogy életét adta értük. Hiába no, a paptetű tüskéje...

A tisztálkodás cicamosdásból állt, kivéve vasárnap, amikor a vizet felforralták a gázon, a lavórba állították és lecsutakoltak. Megkaptam az ünnepi ruhácskámat „aztán vigyázz rá szépen” felszólítással és a terasz elé küldtek. (Nővérekémmel és Iza néni unokahúgával.)

„Köszönj szépen a néninek!” „Állj szépen a sarokba!” „Alukáljál szépen!” Mond csak, neked ilyen korodban nem ment az agyadra a sok „szépen”? Nekem nagyon.

Egyetlen szobánk franciaágyát az őseim foglalták le, bár amikor apu nem volt ott, én is ott tanyázhattam. Panni egy sezlonon bővelkedett a térben. Én viszont két szál matracra szűkölködtem a sarokban, a parkettán. Ez azért volt baj, mert onnan nem láthattam az ágy fölötti képet Jézussal, a Jó pásztorral, aki egy barikát cipelt az ölében. No igen, lehetett volna bárányokat számlálgatni, ha a villany égett volna. De csak ne aggódj, egész napi „rosszalkodás” után az elalvás igazán könnyen ment.

Iza néni baracklekvárja messze földön híres volt. Az Öreghegyen lévő telkére kellett menni leszedni a gyümölcsöt. Utunk az öreghegyi állomás mellett vezetett el, ahol a kedves kis 375-ös „kávédaráló” vonszolta két nyitott peronú fapados játékkocsiját az Alsóörs – Veszprém vonalon.

„Magyar gőzmozdonyok” hanglemeze (ez egy másik állomás).

Iza nénivel néha elvonatozhattam Veszprémbe. A vonat a 13-14 kilométeres utat 45-50 perc alatt száguldozta be. Elkerülte a szentkirályszabadjai repülőteret, ahonnan felszállva a ruszki stukák eldübörögtek a strand fölött Siófok irányába. Néha a töltés melletti libalegelőn pásztorkodott fölöttünk, ahová a Szent Margit kápolna mellett vitt az út. Fehér trikóban a kötőfalra felmászva vörösre verdestem a térdemet, de legalább a két szín jól passzolt a talpamat ékesítő libakaki zöldjéhez.

NELLY NÉNI

Amikor a varrógépe nem kattogott vagy pedig nem óvta az ujjait vasaláskor a mángorlótól, akkor a férjét dirigálta – „Frigyes, aztán azt a nyulat rendesen nyúzzad meg nekem!” (Ezt a „nekem”-et én sohasem értettem. Áru! el, ha te igen.)

Frici bácsi nagy és vörös uborkaorrát egy zsíros Lenin-sapka próbálta védeni a naptól. Néha a fészker melletti ketrecekhez ballagott és nemsokára egy nyuszt fesztített ki a nyúzókeretre és szépen lerántotta a bundáját. Egyszer még galamblevessel is megkínált.

A néni időnként elvitt a parkban a mára teljesen tönkrement Postás Üdülő előtti játszótérre, ahol az óriási gyönyörű platánfák terméseit, a „pörgettyűket” az orrunkra ragasztottuk, már ha akadt egy felnőtt, aki kérésünkre felnyúlt értük.

Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény 1962. Fortepan 234753.

Akkoriban Budatava, Káptalanfüred és Vörösberény még nem volt Almádi része és azokhoz elhatolni számunkra kész zarándokútnak tűnt. A néninek ősszel Káptalanfüreden a diófákkal lehetett nézeteltérése: segítenünk kellett veregetni őket.

Állítólag a néni telkén állt az a csárda, amelynek asztalán húzódott a régi Veszprém és Zala vármegye határa. A bakonyi betyárok nyugodtan iddogáltak mellette. Ha a veszprémi csendőrök jöttek, akkor az asztal zalai oldalára ültek és fordítva. A hatóságok illetékessége ugyanis csak a megyehatárig terjedt. Egyszer aztán a megyék csendőrei összebeszéltek...

Máskor Nelly néni unokáját, kis Fricit, a házban lakó Lacit és Hugit, a nővérkémet és engem a budatavai strandra terelt. Az nagyon izgi volt, mert ahogyan elballagtál a sövénykerítésnél, rád rikácsolt a páva, a gyöngytyúk pedig ijedten felrebbentek. Na látod, az ő tollaik mutatták meg neked a megfelelő színeket és formákat. Azt, hogy milyen fehér, szürke, kékes kerek csigácskákat kell gyűjteni a parton, hogy otthon Nelly néni útmutatása szerint nyakláncba vagy karkötőbe fűzzed őket. (Ezek a 3-5 milliméteres csigácskák ma már az interneten se lelhetők fel...) Akkoriban a „strandot” egy házikó őrizte, aminek baloldalán lassan mosták ki a hullámok a fővényre a csigákat, jobboldalán pedig a „mély” víz akár derékig is ért.

A fővény alkalmas volt a tapicskolásra, de nem az volt az igazi. Az almádi strand jobboldalán a partnál terpeszkedett a méretes „sarazó”, kékesszürke, jól gyúrható, az ujjaid között áttüremkedő vastag iszappal. Házunk mellett a kockaköves utat árok kísérte, ami tele volt a hegyről az eső által lemosott vörös üledékkel. Ideális volt a várépítéshez és a gyerekgönc festéséhez. Vittünk belőle a ház fala mellé is „homokozni”.

SZERÉNKE NÉNI

Elérkeztünk a harmadik nénihez, akihez csak egy évben volt szerencsém és aki szerényen a Szerénke nevet viselte, mert alig volt természetesebb, mint most én, a bajusza sem volt tökély, hét-dioptriás vastag keretes okulárén át szeme a többszörösére nőtt, az orrán csücsülő bibircsókból kinövő öt serte pedig csak akkor rezgett, ha méltatlankodott. Ami ritkán esett meg, mert a szíve vajból volt.

Őt nem a csigákért kell említenem. Gondosan nyírt buxus bokrai alá persze csak én fértem be, hogy az ott szaladgáló csigák sorát némileg megritkítsam.

A szépen bútorozott ovális alakú szobájában nagy foteljében terpeszkedik a néni, aki – csak azt ne tenné – mosolyogni próbál rád, amit te elviselsz abban a reményben, hogy az a bizonyos dobozka az asztalon kinyílik. Ha a dobozka feltárul, akkor kapsz egy cukorkát, márpedig egy szerénke cukorka is cukorka. Egyszer kettőt mertem kérni, de erről majd alább.

A néninek volt a kert sarkában egy rozzant viskója, ötször öt méteres, minden beosztás és kényelem nélkül, egy szál csappal és egy szál rezsóval. A „lakosztály” éke az agyonpárnázott ágy volt. No abban kellett ebéd után aludni. Ezt a hőség, az eszméletlen pállott pokrócszag minden normális élőlénynél kizárta volna, node egy gyerek bárhol elszenderül. Mert „*ebéd után muszáj **szépen** alukálnod...*”

Elárulom, hogy az a cukorka Piroskához került. Az utcában lakott Sz. doktor, akihez vegyes érzelmek fűztek. Néha orvosként megkínzott, de az a cukorfalat lánykája... Képzeld, még bújócskáztam is vele.

D. néni 30 méter magas dűs Germersdorfer cseresznyefáját csak azért nem részletezem, mert még az első ághajlatig se értem fel. Viszont az utca felső sarkában lévő P. pékségben sokat elsajátítottam a sütőipari szakmából. Például azt, hogy a kenyér kelesztéséhez a péknek egy aprót a kovászbába kell pöknie.

Erre főleg akkor voltam kíváncsi, amikor a velem mindig kedves mester megfázott és úgy krahácsolt, mint egy kehes motor. Vajon akkor mekkorát pökött? Láttam a nagy lapátját, amin egyszerre tíz veknit is a tűzbe dugott, amikor kitárult a kemence izzó torka. Szóval a baciknak ott nem sok esélyük volt, node mégis...

Amikor felcseperedtem anyukám már engem küldött a reggeli süteményért és tejciért. A tejes boltban B. bácsi fehér micisapkájában mérte kannába a tejet, B. néni, a felesége pedig a tejfölt. Növésben lehettem, mert 14 évesen egy liter tej és három sóskifli volt a reggelim...

A STRANDON

Mindjárt rátérek a lényegre, de ha az időjárás nem engedte, vagy a szülő nem hajlott a strandolásra, akkor más elfoglaltság után kellett néznie a „három testőrnek”, mármint Lacinak, Fricinek és nekem.

Az egyik elfoglaltság az indiánosdi. Ennek menete és eredménye ez: A kellék egy csíkos (ez fontos) gyapjúpokrócokból összetákolt sátor, amit harminc fokban kellett felverni. Ekkor ugyanis a kerítést díszítő hajnalka mézes virágának a szopogatása se mentett meg a hőgutától. No jött is a szomszédból a doktor, aki a csekélyke 41 fokos lázat, heves főfájást és hideglelést is betegségnek minősítette. Viszont a fagyit nem tiltotta, sőt orvosságként könyvelte el. Most is magam előtt látom, ahogyan a kedves nőszemélyek kemény harcot folytatva a felépülésünkért a fagyit a három lakóegység között ide-oda hurcolászták, merthogy az összezárással járó rendetlenkedés állítólag ártott volna a gyógyulási folyamatnak.

A hideglelés állítólag nem ragályos. Ezért a felnőtteknél másként kellett elérni. A főutca keleti oldalát egy gömbakác-sor kísérte. Az alacsony törzsre nem nehéz felmászni, bár a jószág erősen hajlamos a karcolásra. De megéri. A gömb belsejében egy alulról nem látható remek kis „majomfészek” rejtőzött. Ha onnan levisítettál

vagy lehuhogtál a járókelőkre, azokat a célnak megfelelően törte ki a fészkes-frász. Anyáinknak, mint sok minden másról, erről az akciónkról se volt sejtése.

Szép időben a nap egy izgalmas társasjátékkal kezdődött. A neve: Kié a napernyő? Ingyen lehetett használni a napernyős asztalokat, de meg is kellett csípni őket x darab széssel együtt. Nyitáskor mindenki a bejárat szűk rajtvonalánál tülekedett. Elkéstek. A játék finoman szólva nem volt fair, mert nekem mindig jutott ernyő. Laci barátom anyukája volt az egyik pénztáros, aki már nyitás előtt beengedett minket. Ha pedig nem volt szolgálatban, akkor átdobtuk magunkat a nem nagy akadályt jelentő kerítésen. (Talán lehettem volna barnább is?)

Persze az asztal nem nekem kellett, hiszen egy percet se ültem volna mellette, kivéve az ebédet. Az asztalfoglalás szolgáltatás volt az „ősöknek”. Apuék Laci bácsi-val és Rózsi nénivel szoktak kanasztázni, amit élmény volt figyelni. Mert Laci bácsi (neves szemorvos) számomra tök szokatlanul magázta élete egyetlen párját imigyen: „Szívecsském maga most mé’ tette asztat a lapot és akkor én most mit csináljak?”

Csak futólag említtem az orromat. Így kell tennem, mert a strandon mindig futottunk (ki tudja miért, mindig akadt sürgető dolgunk). Ugyebár te sem vagy pösze és neked is az orrod áll közel a naphoz. Ezt a gondos anya figyelemmel kíséri és elküld egy fűzfához, aminél csak te leszel kókadtabb. Mert bebalzsamozza az orrodát egy vazelines-mi-a-frászos-izével, mintha egy kilincset szidolozna otthon és kiválaszt egy alkalmas fűzfalevelet, amit a nózidra tapaszt. Te meg mutatkozz csak ilyen hülyén a csajok előtt... Amúgy nagy szerelmem anyukája is az orrommal törődve akart a lelkemre hatni fűzfalevél által.

Pedig a fűzfa másra való. Valami rokoni beütés folytán imádtam fára mászni.

No és miből veszed észre, hogy öregszel? Hát főként abból, hogy egyre formásabb lányok miatt mászol a fára. Itt még 13 évesen a csitri Julikának (12 éves) pózoltam, de olykor magam is meglepődtem, hogy a Julikák milyen hamar Júliává formálódtak.

Az öregedés végső jele pedig az, ha rájössz arra, hogy azért a földön sokkal hathatósabban lehet udvarolni.

A strandrádió nemcsak a „szív küldi szívnek” keretében sugárzott édes-borongós dalokat. „Reszket a hold a tó vizén...” – hát nem fáj valamid Német Lehel dalától? A nótához üzenetet is lehetett fűzni: mármint azok szövege... „Tök Lipót várja Spenót Ilonkát a fagyizónál.” – dörmögte Sz. bácsi a mikrofonnyitóba, aki egyébként is imádott zöldségeket beszélni. Ő volt a falu párttitkára. Az iskolatanács elnöke. A tűzoltóság parancsnoka. A focicsapat védnöke. A horgászegyesület főtitkára.

Sz. bácsi mint DJ az alábbi üzenettel írta be nevét a kommunikációnak az ő nagykönyvébe: „Kádvás vándégáák! A pántos idő körülbelül’ négy órá.”

Azt is bemondta, ha dinnye érkezett a vasúti átjáróhoz. Az ember ekkor félretaszajtotta a bejáratú jegykezelőt azzal, hogy „teccik látni, itt voltam és kiszaladok, de mingyárt gyűvök is”.

A púposan megrakott teherautó a sorompótól balra állt. A dinnyehegy tetején egy főszer turistáskodott.

A strandhoz vezető sétány 1954. Ludovika Fortepan 44017.

A másik a földön állt a mérlegnél: annak a kezében volt a szerszám, kicsit fura. Olyasmi, mint egy lisztes kanál, de vékonyabb és cső szerű. A kuncsaft megtette a tétjét, mint egy fogadóirodában: „nyolcasat”. A fenti pofa kiválasztott egy pont nyolckilós dinnyét és lehajította a lentinek. Az a „dinnyefűró alutű”-vel szíven szúrta a gyümölcsöt, de az csak pár csepp vérért folyatta ki. Általában a műtét sikerült és egy „próbadarab” lett az eredmény.

A vevő megkóstolta: ha bőlintott, akkor hóna alá vehette a kincsét, ha a fejét rázta, akkor a dinnyés visszatette a „dugót” a helyére. Ezt a kóstolást az EU anti-higiénikusnak ítélte és betiltotta „éljen a zsákbamaczka” felkiáltással.

Sajnos idővel a strandbalesetek elharapództak. Láttam, amint a mentőcsónak lassan siklott a bóján túl és a hátsó padon ülő a kezét a vízbe lógatta. Nem a hűsölés kedvéért: egy üstököt markolt...

Nemcsak a felhevültek fordultak le a gumimatracról, hanem a csúszda is szedte az áldozatait. A gyerekek a fatoronyból a víz alatti társaik fejére ugráltak. Máskor meg az alumíniumvályú forrasztása engedett el és egy lánykának csontig felhasította a combját. Akkor lebontották.

A csúszda 1956. Kieselbach Tamás Fortepan 286352.

A strandon csak vasárnap voltak sokan, ezért mindenütt lehetett labdázni. A büfé mögötti homokban Frici barátommal mindenkit elvertünk fociban. A pingpong asztalt pedig órákra lefoglaltuk mások orra előtt. Laci hintázni szeretett. A frász tört ki, amikor a hat-hét méter magasról két szál kötéllel lelógó deszkán felhajtott minket öt méter magasra, ahonnan egyszer le is pottyantunk a homokba. A nézők szerint már előtte is ütődöttek voltunk.

A csúcsok csúcsa a diaboló volt. Egy francia család Nichole nevű lánykája tanított meg az ördöggel cimborálni, azaz diabolózni. Ő megmaradt az emlékeimben, bár a sportot már elfelejtettem.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Diablo>

VASUTASNAP A FILLÉRESSEL

Gyerekkoromban vasutasnapon nem strandoltam, inkább csak bámészkodtam. Ekkor a szegényebbek is fillérékért, pár fagyi árért elvonatozhattak a Balcsira. A ziháló 424-es mozdony a negyedik vágányra vitte a zsúfolt vagonokat, amelyek a vágányok közé ontották emberterhüket. Jöttek is az oldalsódarral, a demizsonnal meg miegymással. Ilyenkor a park úgy nézett ki, mint a Hűvösvölgy majáliskor. Csak kevesen feredöztek: felfűjták a teherautó gumibelsőjét és annak a szelepe bökölte a feneküket, amint a vízen ringatóztak. A többség a parkban pokrócokra telepedett a fűvön, nekilátott a hazainak, a kolbász meg éppen akkor fogyott el, amikor az első fűtölte a vonat jelzésként, hogy a harmadikra indulni fog.

Otthon meg eldicsekedtek azzal, hogy lám ők a Balatonon jártak...

Vasutasnapon a parkban egy ring állott és egyesek ott püfölgették egymást. Ha jól tévedek máskor lovas bemutatót is tartottak. De bizonyára téged is inkább a tornászversenyek vonzottak volna. Nem közölhetem azon hölgyek nevét, akik hajladozásait már ifjúként nagy érdeklődéssel kísértem – nem teljesen viszonzatlanul.

Strandboks 1953. Szent-tamási Mihály Fortepan 12879.

EGYÜTT A CSALÁD

Apu a szombat délutáni motoros gyorssal érkezett hozzánk és a vasárnap estivel utazott haza Budapestre. A családnak e rövid időben több közös programja volt.

Szombat este néha a kertmoziba mentünk. Mivel a biléta csak nézőtér-részre szólt, jóval a vetítés kezdete előtt a bejáratnál tülekedtünk három pokróccal, nyolc kispárnával „kibélelve” és rohantunk a padok felé, ahol szét terítkezve foglaltuk a helyet a később érkező őseinknek. Sok jó filmet láttam ott, az operafilmektől kezdve a Kis Karmesteren és a Római vakáción át a Három testőrig.

Máskor a kikötő volt soron.

A park és a móló gátja sneciparadicsom volt. A Balcsiban fogott halaim közül a mutatott az élvonalban van. (A halakat és a fotókat apu szokta lefejezni. Háttérben a „Sóhajok hídja”.) Estefelé érkezett meg a rendes hajójárat, de néha elkaptuk a Beloiannis „óriási” kivilágított sétahajó landolását is. Még vili, hogy az összes balatoni hajó paramétereit kívülről fűjtam és gyűjtöttem a képeiket.

Ha szabin volt, apám a nádasban (ma már nincs meg) horgászott, ahol a „kákán csomót keresni” szólás a „csomó kakát találni”-ba ment át. Egyszer egy óra alatt három compót fogott úgy, hogy a kristálytisztá vízben láttam, ahogyan a hal bekapja a csalit.

Egyszer engem is pecázni invitált. Ő ötkor ment a „négyméteres”-nek hívott szabad-strandra, én nyolckor követtem. Rögtön a szerkóm bedobása után közöltem, hogy elakadt. Erre persze szidott, hogy egyszer jössz el és akkor is... Ám a horog mégis engedett és egy kilós ponty ficáncolt a végén. Na, mondom, akkor én megyek is, hogy anyu megsüthesse. Apu akkor nem fogott semmit és többé nem is hívott horgászni. Vajon miért...?

Néha vasárnap délben a Pannóniában ebédeltünk fehér abrosszal, udvarias pincérrel. Én mindig bundáshusit akartam volna enni és ugyanúgy nyafogtam egy korty sörért, mint majd Gabó unokám. Talán tizenkét évesen kóstoltam meg először, de a keserősége miatt nem ízlett. Azóta valahogyan csak-csak legyűröm. A pincér meg olyan marhaságokat kérdezett, hogy feltétlen kérem-e a menüt, amikor én már feltétlenül kajálni kívántam volna.

Az árnyas Pannónia. Gyöngyi. Fortepan 11439.

Idővel jobban szerettem a veszprémi út mellett álldigáló Hattyút a rusztikus hangulatával, piros-fehér terítőivel, az isteni halászlével és zónapörkölttel. Biztos vagyok benne, hogy olyat még az angol királynő sem kóstolt.

Schildmayer Ferenc: Almádi füzetek I. A Hattyú vendéglő története. (A szerző szomszédom és személyes ismerősöm volt).

Vasárnaponként este hatkor misére mentünk, régen én ministrálni is. Szerettem a „kis magyaros templom” – ahogyan Pintér plébános úr aposztrofálta – hangulatát és azt se bántam, hogy a fiúk még a strandon vannak, mert az csak hétkor zárt.

Az esti gyors előtt még volt idő bekapni egy sütit a Kuckóban, ami olcsóbb és barátságosabb volt, mint a Tulipán. Fagyiban az ötvenfilléres gombóc nem volt éppen „gelato artigianale” (olasz kisipari termék), de vess meg, a jeges burokbán rejlő egyszerű ízeket – vanília, csokoládé, málna, eper és citrom – még ma is kedvelem. Apu eltűzött haza, hogy dolgozzon értünk, mi pedig tovább nyaraltunk.

A strandon volt büfé a szokásos kínálattal. Ámde csak néha ettem ott sült kolbászt, mást nem is, mert a hurkát nem szeretem, a virsli meg nem étel. (Amúgy Laci barátom édesapja volt a felszolgáló.) Később, már a gimi vége felé, az állomási restiben is kínóztam magam egy-egy keverttel.

Az állomás jobboldalán a „restivel”. Uvaterv Fortepan 2729.

KIRÁNDULÁSOK

Vonattal egyszer zötyögtünk Akarattyára meglátogatni B.-éket, akiknek szép házuk volt valahol az alagút fölött az ősőreg Rákóczi-fa közelében, amit én még virulni láttam, de azóta sajnos kiszáradt. A luxus csúcsaként B.-ék magánstrandra vittek bennünket. (Azóta az ilyesmik állítólag megszűntek, de hiszi-a-piszi.)

Hajós kirándulásaink célpontja Tihany volt, ahová Balatonfüreden át vitt a hajóút. A MÁV és a MAHART olyan viszonyban voltak, mint a kutya és a macska: soha semmit sem sikerült egyeztetniük egymással.

A legdühítőbb az volt, hogy a vonat úgy érkezett Füredre, hogy egy olimpiai bajnok futó elérhette volna az induló hajót, aminek mi csak a hátsó felét láttuk. Így aztán egy korábbi vonattal kellett odautaznunk és egy-két órát ellötyögni a szép parti sétányon, aminek a nevét akkoriban „rabbi-maradt-a-góré”-ként értettem. Miért, te talán ki tudod mondani Rabindra Nath Tagore indiai költő nevét?

Az időt mulatandó a kibicsaklott izlésűek megkóstolhatták a híres füredi vasas vizet, ami – látványra – nem sokban különbözött attól, ami a rozsdás utcai csapból jön ki. A parkban volt a szívkörház, ahol sajnos édesapám is eltöltött pár hetet.

Tihany még nem volt az a taszító, amerikai stílusú bővli vásár, mint manapság. Elmormolva egy miatyánkot az apátsági templomban, megbámulva a barátodúkat, sétálgatva az akkor még elhagyatott erdei utakon végül felértünk a dombtetőre.

Miután a kecskekörömöt áruló lurkókkal kialkudoztuk magunkat, efölötti örömmünkben nagyot kurjantottunk a templomfal irányába: „Hármat vettem!” Bár a srácok nem adtak számlát, a nyugta pár pillanaton belül megérkezett: „Hááárt veeett!” Ez volt az azóta elhalt tihanyi visszhang.

Cholnoky Jenő: Balaton

Néha a kirándulás csak az állomási nézdelődést jelentette. Az épület oszlopai között piros-fehér láncok lógtak, középen ágyúgolyónyi gömbökkel, amikre ülve csodásan lehetett hintázní. A tető alatt hasonló színekombinációjú szépen festett tartókban virított a muskátli: együttesen a nemzeti színeket adták ki. (Képzőművészeti alap képeslapja.)

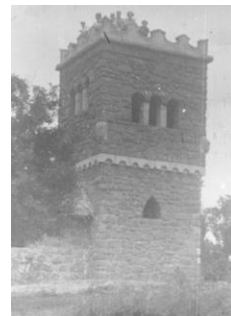
A Balaton egyik (ha nem 'a') legszebb állomásán a rendezett pályát a park felől szép kerítéssal zárta le, ami mögött a sétálóutat egy gyönyörű fasor kísérté addig, ameddig az állomást nem bővítették, odébb tolva a negyedik vágányt, kivágva a fákat és ócska drót ez-meg-azzal pótolva a régi szép kerítést.

Kisfiúként még hajlandó voltam elkísérni apámat a Csere-hegyre gombászni. Kizárólag a vargányára és a róka gombára (alias nyúl gomba) vadásztunk, amiknek

akkor még jól ismertem a lelőhelyét. Ha messze kőszáltunk el egymástól, akkor a Trubadúr cigány-indulójának a füttyszavával – traaa--rari-ra – találtunk egymáshoz. A kirándulás a Széchenyi-kilátónál végződött.

Az épület roppant elhanyagolt állapotban volt. Nem volt tanácsos a melléképületeibe belépni, hacsak a virgácsaidat nem akartad összetéveszteni a szemeiddel. Ugyanis az előbbieket váltak menthetetlenül „szarka-lábasakká”.

Gyerekkorom végén, 1960-ban kezdtünk építeni egy kis házikót az akkori Móra Ferenc (most Ady) utcában. A mai Óvári (egykor Wesselényi) kilátó csak pár száz méterre van onnan, de csak egyszer-kétszer mentünk oda a gyerekek „várat vívni”, az öregek szalonnát sütni.

Ekkora volt a tömeg.

Egyszer benyúltam egy fa szép kerek odvába. Ahogyan a kezemet kihúztam, úgy követte egy sereg mérges lódarázs. Még jó, hogy a rohanás közben nem estem el.

Ám a birodalom visszavágott: barackszedés közben egy kisebb szúrt meg, de nagyon a karomon.

A Csere-hegy felé mindig utamba esett egy különleges otthon. Almádi befogadott száz árva görög gyermeket, akiknek nem ment rosszul a sora, mégis szomorú volt néha-néha látni, amint hangtalanul, lehajtott fejjel párban vonultak a strandra, ahová a normális gyerek táncikálva és rikoltozva sűrült be.

ELVESZÍTETT SZÓKÉIM

Sajnos nagyon hamar kinőttem a gyerekkort, legalábbis úgy tűnt. 14 évesen apunak segitettem a kis ház építésében.

Az bizony a számomra is vérrel-verítékkal járt. Naponta órákig kellett levennem a bontott téglákról a régi kövült vakolatot. Napi 50-60 vödör vizet kellett felhúznom a kerek kútból. Egyszer pedig zuhogó esőben a betonná keményült konglomerátumból kellett kicsákányoznom egy másfél méteres gödröt a vízakna bevezetéséhez. Teher alatt nő a pálma...

Vagyoni állapotom nem engedte meg, hogy sűrűn előforduljak olyan szórakozóhelyeken, mint az Aranyhíd. Ez pedig idővel nagy fájdalmat okozott. Megismerkedtem a strandon a kedves karcsú szép szőke Zsuzsával. Nagyon belé voltam zúgva, de nem maradhattam vele, mert ahhoz gyakran el kellett volna vinnem táncolni. Mivel ezt nem tettem, Frici lecsapta a kezemről. Nem haragudtam rá, hiszen egy 17 éves lánynak szórakoznia kell.

Bauer Sándor 1962, Fortepan109533.

Később magát Almádit is elveszítettem. 1981 után már nem jártam abba a házba, ahol az én csemetéim is nyaraltak és arra a telekre, aminek a gyönyörű fáit és szőlőit olyan sokáig szeretettel gondoztam Iza néni eligazításai szerint.

Egyszer sokkal később megfordultam a városban, de az már nem az én ifjúkori Almádim és nem az én szép szőke Balatonom volt. Mindkettő megöregedett és már pénzért árulja egykori ártatlan szépségét.

Csak az én Zsuzsám maradt meg képzeletemben az örök ifjúság emlékeként.

BÚCSÚ

Ne félj, nem fogok búslakodva búcsúzni. Nem Almádi és a Balaton közönségessé torzult ábrázata maradt meg bennem, hanem az utolsó ifjúkori kép, amikor a már nem annyira fiatal hölgyek nyarán, 1965 szeptemberében váltam meg tőle, hogy tizenkilenc évesen belépjek – egyelőre csak ideiglenesen – a munka világába. Sajnos az egyetem után ezzel az arculatával már nem találkozhattam.

Reggel hét óra és hét ágra süt a nap, bár már nem elég melegen. Az utcákon egy lélekkel se találkozni. A strand bejáratát az ismerős személyzet takarítja. Csak bólintunk egymásnak és ők csendesen utat adnak nekem. A fürdő tág terén egy lélek se mutatkozik. A szellő enyhén borzolja a tó felszínét.

Lassan ereszkedek a vízbe és tempózni kezdek a balról alacsonyan az égre gördülő nap felé. Jobb-bal, jobb-bal; az arc mindig a nap felé néz. Amikor kiérek oda, ahonnan már átláthatok a távoli hajómóló túloldalára (a parttól cirka másfél – két km), megfordulok, egy kicsit pihengetek, majd hanyatt fekvé krallozok a part felé, néha-néha mellúszásra váltva.

Mire a partra érek, már szállingóznak az első fürdővendégek. Úgy látszik, hogy ma is kezdődik egy strandnap...